ÖTÜKEN

Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu

Prof. Dr. Abdülkadir Donuk

ÖTÜKEN

Prof. Dr. Abdülkadir Donuk; 1948 yılında Ceyhan'ın Kırmıt nahiyesinde doğdu. İlkokulu doğduğu köyde, Orta Okulu (1963-1964) ve Liseyi de (1966-1967) Ceyhan'da ikmal etti. 1968'de Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'ne kayıt olarak 1972 Haziran'ında bu bölümün Umumi Türk Tarihi Kürsüsü'nden mezun oldu (Yardımcı sertifikaları Yeniçağ Tarihi ile Fars Dili ve Edebiyatı idi). Aynı yılın sonunda yapılan yabancı dil imtihanını kazanarak doktora çalışmalarına merhum hocası Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu'nun yanında başladı. 1969 yılından asistanlığa tayin edildiği 1975 yılına kadar Umumi Türk Tarihi Kürsü kütüphanesinde kütüphane memuru olarak çalıştı. 1978'de doktora tezini tamamlayarak aynı yılın Haziran ayında "Doktor" unvanını aldı. 1980 yılının Ekim ve 1981 yılının Nisan ayları arasında (6 ay) kendi imkanlarıyla ilgili konularda çalışmak üzere Amerika'ya gitti ve Colombia Üniversitesi'nde araştırma imkanı buldu. 1983 yılında Doçentlik imtihanının bütün safhalarını tamamlayarak "Üniversite Doçenti" unvanını aldı. 1988 yılında da "Profesör" oldu. Halen Tarih Bölümü Genel Türk Tarihi Anabilim Dalı'nda görev yapmaktadır.

Prof. Dr. Abdülkadir Donuk evli olup ve iki evladı ve üç torunu bulunmaktadır.

Üyesi olduğu kuruluşlar: Türk Tarih Kurumu, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü, Aydınlar Ocağı, Türk Ocağı, Turan Kültür Vakfı.

İçindekiler

Hayatı ve Şahsiyeti/ 13

•

Tarihçi Kafesoğlu/ 29

İlmî Hüviyeti 31
Türk Devletinin Yapısı Hakkındaki Görüşleri 40
a- "Devlet"in tarifi: 40
b- Türklerde "devlet" fikrinin doğuşu: 40
c- Türk devletinin kuruluş özelliği: 41
d- Türklerin fazla devlet kurmalarının sebebleri:..... 43
e- Türk devleti aşiret devleti değildir: 44
f- Türklerde "tam otorite" devlet anlayışı:..... 46
g- Türk devleti yâni Türkler göçebe değildir:..... 47
h- Türk-İslâm Devletlerinin Özellikleri: 49
ı- Cihânşümûl Türk Devleti: 51

Fikir Adamı Kafesoğlu/ 61

Milliyetçilik Anlayışı:..... 64
İlim Açısından Milliyetçilik: 64
Milliyetçilikte Şahsiyet: 66
Millî İktisat:..... 68
Milliyetçilikte İdeal:..... 70
Demokrasi ve Milliyetçilik: 72
Hümanist'liğin İç Yüzü: 73
Millî Dil Politikası: 75
Türk Âilesi:..... 76
Millî Siyaset:..... 79
Türkler'de Ordu Sevgisi: 81
Türk'ün Üstün Vasıfları:..... 82
Türkler ve İslâmiyet: 83
Türk Kültürünün Vasıfları:..... 83
Türk Zaferleri: 89
Türk Milletinin Medeniyet Yolu: 94
Din, hukuk ve müsbet ilim..... 99
Atatürk ve Atatürkçülük:..... 102

Eserleri/ 109
Eserleri 111
Yayınlanacak Olanlar: 132

Arkasından Yazılanlar ve Söylenenler/ 133

Hocam Kafesoğlu/ **Prof.Dr. Erdoğan Merçil** 135
Beklenmeyen Bir Ölüm/ **Prof. Dr. Muharrem Ergin** 137
Prof. Kafesoğlu/ **Prof.Dr. Mehmet Kaplan** 148
Prof. Dr. Kafesoğlu/ **Prof.Dr. Şükrü Elçin** 150
Aydının Hakikisiydi/ **Prof. Dr. Şakir Akça** 151
Hocam Kafesoğlu/ **Prof. Dr. Mustafa Kafalı** 152
Kafesoğlu ve Türk-İslâm Terkibi/ **Prof. Dr. Süleyman Yalçın** 155
Dostum Kafesoğlu/ **Dr. Orhan F. Köprülü** 165
Umumî Türk Tarihi Bir Âlim Kaybetti/ **Dr. Baymirza Hayit** 169
Eskiler Rahat Ölürlerdi/ **Ahmet Kabaklı** 172
Büyük Âlim Kafesoğlu/ **Ergun Göze** 175
Bir Çınar Devrildi/ **Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoglu** 176
Prof. Dr. İbrahim Kafesoğlu İçin/ **Prof.Dr. Gülçin Çandarlıoğlu** 178
Kafesoğlu İçin/ **Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu** 179
Kafesoğlu'nun Aziz Rûhuna/ **Erk Yurtsever** 181
Uluğ Türk Kafesoğlu'nun Kaybı/ **Sevgi Kafalı** 182
Örnek Bir İlim Adamının Kaybı/ **Doç. Dr. Mustafa Erkal** 188
Aziz Dost, Gerçek Bilgin, Haysiyetli Aydın/ **Said Bilgiç** 191
Kafesoğlu'nu "Fatihalar'la Anıyoruz/
Prof. Dr. **Mehmet Altay Köymen** 196
O, Bir Hoca Olarak Daima Veren Bir İnsandı/
Doç. Dr. Mehmet Saray 199
Bir Âlem Göçtü/ **Altan Deliorman** 203
Aydınlar Ocağının İlk Önderi/ **Dr. Metin Eriş** 207
Büyük Adam Profesör İbrahim Kafesoğlu/ **Melin Haser** 213
Bir Talebesinin Gözüyle Kafesoğlu/ **Doç. Dr. Nâdir Devlet** 217
Aziz Hocam/ **Emin Sezer** 221
Elini Öpebildiğim Kafesoğlu/ **Burhaneddin Uçaner** 223
Kafesoğlu'nun Hocalık Vasfı/ **Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu** . 225
Gitme Kafesoğlu 227
Kafesoğlu'nun Son Dersi/ **İsmail Tekoğlu** 228
Prof. Kafesoğlu/ **Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu** 231
Hocam Kafesoğlu'nun Ardından/ **Muzaffer Ürekli** 233
Hem Babam, Hem Hocamdı/ **Celâlettin Kafesoğlu** 235
Eli Bol, Gönlü Bol Bir İnsandı/ **Müzeyyen Kafesoğlu (Eşi)** 237

İbrahim Kafesoğlu'nun vefatına tarihtir
(Noktalı - Tamiyeli)

Hayranı olmuştu o hep asil Türk Soyunun
Hem Türk-islâm sentezi tek şiarıydı onun
"Vâh" çeken ahbâb cevherle yazdı tarihini
Uçdu kafesinden can kuşu Kafesoğlu'nun

1996-12: 1984

Prof. Dr. İsmail Yakıt

"Yalnız hakikat ebedîdir.
Sinesinde ebedî hakikat cevherini saklayan milliyetçilik
duygusu da insanlık denen ortamda yeşerir,
hak ile gelişir, hürriyet adlı çiçekler verir.
Kültürler ve medeniyetler onun meyveleridir.
Dünya durdukça yeryüzünde
nasıl meyve ve çiçek mevcut olacaksa,
bir mücevher saflığını ve değerini muhafaza eden
Türk milliyetçiliği de var olmakta devam edecektir.
Ölümsüzlüğün sırrına ermiş
bir değeri yok etmek mümkün müdür?"

Hayatı ve Şahsiyeti

Güney-batı Anadolu'da, Burdur iline bağlı, Tefenni kasabasında h.1329 (1914 Ocak ayının 2. yarısı)'nda doğan Halil İbrahim'in babası Recep, anası Hatice adlarını taşır. Kasabanın bir semtini isimlendirecek kadar kalabalık "Kafesler" âilesinden Recep'in I. Cihan Harbi'nde Erzurum cephesinde şehit düşmesi üzerine İbrahim, dedesi, herkesin "Koca-baba" dediği Hacı Mehmed Ağa'nın yanında Tefenni ilkokulu'nu bitirmiş (1926), sınıflarını hep birincilikle geçtiği için kendisini çok seven ve aziz hâtırası Kafesoğlu'nun gönlünde daima muhafaza edilen hocası M. Emin Bey'in ısrarı ile, o tarihlerde bölgeye en yakın meslek okulu durumundaki İzmir Muallim Mektebi'ne gönderilmiştir. Vatanperver bir Türkçe hocasının yeni Türkiye sathına yayılacak genç öğretmen adaylarına tarihî Türk büyüklerinin adlarını vermesi ve Ziya Gökalp'ten manzumeler ezberletmesi neticesinde, ruhunda uyanan millet sevgisi ile, oradan mezun olduktan (1932) sonra Afyon vilâyetinde göreve başlayan ve ilk askerliği yıllarında çıkarılan soyadı kanunu (1934) gereğine uyarak, şüphesiz derin ilgi duyduğu Türk tarihinin tesiri ile, önce, eski Türk unvanı Tanju (doğrusu Tan-hu) tâbirini soyadı seçmişken (ki böyle çeşitli soyadları almaları yüzünden "Kafesler" topluluğu 4'e bölünmüştür), bir müddet sonra doğum yerindeki resmî nüfus kayıtlarını dikkate alan mahkeme kararı ile gerçek âile ismi, soyadı olarak tescil edilen İbrahim Kafesoğlu 1936'da girdiği Ankara

Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesinin Hungaroloji (Prof. L. Rasonyi), Ortaçağ Tarihi (Prof. F. Köprülü) ve Türk Dili (Prof. Abdülkadir İnan) bilim dallarından yüksek tahsilini tamamlamış (1940), aynı Fakültede "İlmî yardımcı" iken çağrıldığı ikinci askerlik hizmetinden (1941-1943 Haziran) terhisini müteakip, Asya Türk tarih ve kültürü konularında doktora yapmak üzere, devlet hesabına, Budapeşte üniversitesine gönderilmiştir. II. Cihan Harbi'nin iyice şiddetlendiği devreye rastlayan o sene, Macaristan'a yapılan aralıksız hava hücumları öğretimi felce uğrattığı için, A. Alföldi, Gy. Nemeth, L. Ligeti gibi ünlü Türkiyatçıların derslerine ancak 2 sömestre (1943-1944 kışı) devam ededen Kafesoğlu, hava bombardımanları, sokak çarpışmaları, açlık, aylarca ışıksız-susuz bodrumlarda oturmak vb., gibi muharebenin dehşet verici sahnelerini yaşadıktan ve şehri ele geçiren Rus kuvvetlerinin elinden birkaç kere firar ederek kurtulduktan sonra 1945 Nisan'ı başında Türk elçilik mensupları arasında yurda dönmüştür.

Kısa bir müddet Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nde çalışan İbrahim Kafesoğlu aynı yıl (1945) yaz aylarında Eğitimcilerden merhum H. Ayverdi, Müzeler ve Eski Eserler genel müdürlerinden Sayın Dr. H. Zübeyir Koşay'ın yardımları ve o zamanki dekan rahmetli Ord. Prof. H. Ongunsu'nun iyi niyeti ile İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde Ortaçağ Tarihi asistanlığına tâyin edildi. Kürsü başkanı merhum Prof. M. H. Yınanç daha çok Selçuklu devri ile meşgul olduğu için, Türk tarihinin İslâm devresi üzerinde çalışmak durumuma giren Kafesoğlu da "Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah" hakkında hazırladığı monografik tez ile "Doktor" pâyesini kazandı (1949) ve sonra yine adı geçen kürsüde "Harezmşahlar Devleti Tarihi" adlı çalışması ile "Doçent" oldu (eylemlilik tarihi 1953 başları). Bu arada İlmî dergilere eser tanıtmaları ve İslâm Ansiklopedisi'ne maddeler yazıyordu. 1957'de Erzurum Atatürk Üniversi-

tesi'nde tarih hocası olarak ilk vazife alan ve 16 Kasım 1957'de üniversitenin açılış dersini veren Kafesoğlu, 1959 Ekim ayında, aynı üniversiteye o sırada yürürlükteki Üniversiteler Kanunu'na uygun işlemler sonunda, fakat "ek görev" olarak Umumî Türk Tarihi profesörü tâyin edilmiş ise de, aslî vazifesinin devam ettiği İstanbul Edebiyat Fakültesi'nde "kadro" yokluğu ileri sürülerek bu profesörlüğün İstanbul Üniversitesi için geçerli olmadığı beyan edildiğinden, Kafesoğlu, ancak Erzurum'dan döndükten sonra, aynı işlemler ikinci defa tekrarlanarak, Edebiyat Fakültesi Umumî Türk Tarihi profesörlüğüne getirildi (Yüksek tasdik tarihi, Nisan 1962). Kürsüde Ord. Prof. Dr. Zeki Velidî Togan ile birlikte çalışan Kafesoğlu, adı geçen profesörün ölümünden (1970) itibaren, yaş haddi dolayısiyle emekliye ayrıldığı Ocak 1983'e kadar Umumî Türk Tarihi Kürsüsü başkanlığını yaptı. Bu esnada ilmî araştırmalarını islâmiyetten önceki Türk kültür meseleleri üzerinde yoğunlaştırmış bulunuyordu. Zira, ona göre, Türk tarih ve medeniyetini bütün hâlinde kavrayabilmek için bu devrenin iyi bilinmesine kesin ihtiyaç vardı.

1958, 1968 ve 1972 yıllarında incelemeler yapmak maksadiyle Fransa ve İngiltere'de; Paris, Londra, Oxford ve Cambridge şehirlerine giden merhum hocam Kafesoğlu, 1956'da "Dünya Öğretmen Teşekkülleri Konfederasyonu"nun Frankfurt'daki kongresine katılmış ve 1965'de Danimarka'nın Helsingör şehrinde toplanan Avrupa Konseyi devletlerinin "Orta dereceli okullarda tarih kitapları" seminerinde Türkiye'yi temsil etmiş, ayrıca 1974'de Sofya'da tertiplenen Türkiye-Bulgaristan kültür ilişkilerini tanzim hey'etinde Millî Eğitim Bakanlığı adına hazır bulunmuştur. Ayrıca yurt içinde ve yurt dışında tertip edilen kongrelere orijinal tebliğlerle iştirak etmiştir.

Prof. Kafesoğlu 1954-1955 yıllarında İstanbul Enstitüsü Tarih Bölümü Başkanı olmuş, Kültür Bakanlığı'nın çe-

şitli devrelerinde "İstişare Kurulu" üyeliği yapmış, "1000 Temel Eser" hey'etinde vazife almış, 1962-1967 ve 1977-1981 seneleri arasında İslâm Ansiklopedisi redaksiyon hey'eti üyesi sıfatiyle çalışmış, 1967-1968 yıllarında da, ek görev olarak, İstanbul Yüksek Öğretmen Okulu müdürlüğünü üstlenmiş; Türkiyat, İslâm Tetkikleri, Şarkiyat, Tarih Araştırmaları, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü ve 1983'ten itibaren de Türk Tarih Kurumu üyeliklerinde bulunmuştur.

İngilizce, Fransızca, Almanca, Macarca'ya, Arap ve Fars dillerine vâkıf olan Kafesoğlu'nun tercüme ve te'lif kitapları dışında Türkiyat Mecmuası, İslâm Ansiklopedisi, Tarih Dergisi, Tarih Enstitüsü Dergisi, Cultura Turcica, Türk Kültürü Araştırmaları, İstanbul Enstitüsü Dergisi, Belleten, Bilgi, Türk Yurdu, İstanbul ve bilhassa Türk Kültürü dergilerinde ve diğer çeşitli mecmua ve gazetelerde (Tercüman, Yeni Düşünce) kültür ve milliyetçilik konusunda birçok yazısı yayınlanmış, bunlar arasında bazı kitap ve makaleleri yabancı dillere çevrilmiştir.

Meslekî çalışmaları dışında sosyal sahada da faaliyet göstermiş olan Kafesoğlu, Türkiye Muallimler Birliği Başkanlığı (1956-1957), Milliyetçi Öğretmenler Sendikası Genel Başkanlığı (1964-1968), İstanbul Milliyetçi Öğretmenler Birliği Başkanlığı (1964-1970) yapmış; İstanbul'da (eski Halk evinde, Türkiye Muallimler Birliği'nde, Milliyetçi Öğretmenler Birliği'nde, Türk Kültür Derneği'nde, Aydınlar Ocağı'nda, Kubbealtı Vakfı'nda, Türk Edebiyatı Vakfı'nda, Yüksek Öğretmen Okulu'nda ve diğer bazı yüksek okullarda) ve Türkiye'nin muhtelif il ve ilçelerinde (Edirne, Kırklareli, Bursa, Babaeski, Tekirdağ, Konya, Erzurum, Ankara, Adapazarı ve Van) ilmî ve halk için Türk kültür ve medeniyeti konularında konferanslar vermiş; Sultanahmet ve Taksim meydanlarında halka açık konuşmalar yapmış; 1967'de (10-11 Şubat) İstanbul'da topla-

nan ve yurttaki bütün milliyetçi kuruluşlar temsilcilerinin katıldığı I. Milliyetçiler Büyük Kurultayı'na başkanlık etmiş, 1969'da (9-10 Mayıs) yine İstanbul'da düzenlenen ve 70 civarında tanınmış ilim ve fikir adamının çeşitli konulardaki tebliğleri ile iştirak ettikleri "Milliyetçiler İlmî Semineri"ni yürütmüştür. Bunlara ilâveten YAYKUR münasebetiyle 12 televizyon ve 9 radyo konuşması yapmıştır. Kafesoğlu, aynı zamanda, çağdaş Türk milliyetçilik hareketinin destekleyicisi bir kuruluş olarak memleketimizde önemli işler başardığı bilinen "Aydınlar Ocağı"nın da kurucu üyesi ve ilk başkanıdır (1970-1974).

Bu sosyal ve kültürel faaliyetlerinden dolayı Prof. Kafesoğlu Aydınlar Ocağı'nın Sheraton Oteli salonlarında tertiplediği özel bir törende, kendisine "**Üstün Hizmet Armağanı**" sunulmak suretiyle taltif edilmiştir. Bu törende gerek Ocak Başkanı Sayın Prof. Salih Tuğ tarafından yapılan konuşma, gerek "**İbrahim Kafesoğlu, bugüne kadar gelip geçmiş bilginler arasında belki de, Türklüğü, bilhassa eski kültür ve medeniyetimizi en iyi bilen Türk'tür**" diyerek sözlerine başlayan Prof. M. Ergin'in Kafesoğlu'nu, milliyetçilik fikriyatını işlemek açısından ancak Ziya Gökalp ile, ilmî çalışmalar bakımından da Prof. F. Köprülü ile karşılaştırılabilecek değerde bulduğunu beyan etmesi, takdir duygularının izharına yol açmıştır (6 Şubat 1982).

Daha önceki bir tarihte de (1978, Mayıs) İstanbul Sheraton Oteli'nde, Türkiye Millî Kültür Vakfı'nca tertiplenen yine müzikli bir toplantıda, Prof. Kafesoğlu'na, yazdığı "Türk Millî Kültürü, 1977" adlı ilmî eseri dolayısiyle Vakf'ın "**Büyük Armağanı**" verilmişti.

37 yılı Edebiyat Fakültesi'nde geçmek üzere 40 yılı aşkın meslek hayatının sonunda 1983 yılı başında emekliye ayrılan Prof. Kafesoğlu için düzenlenen törenlerin en ihtişamlısı, şüphesiz, Fakültenin 5 numaralı geniş anfisinde,

bütün eski ve yeni talebelerinin iştirakleri ile yapılanı idi. Hocanın 20 senelik mesaî arkadaşı ve aynı zamanda talebesi Prof. Mustafa Kafalı'nın içten bir konuşması ile açılan bu toplantıda, başta Umumî Türk Tarihi Kürsüsü öğretim üyeleri (Kafesoğlu'nun eski talebeleri) olmak üzere, hâl-i hazır öğrenciler, her sınıf ayrı ayrı şükranlarını bildirdikleri Hoca'larına, çok değerli ve hepsi de ithafiyeli hatıra -hediyeler sundular.

Emekliliği münasebetiyle (1983 başı) Tarih Bölümü adına hocaya Prof. Dr. Mübahat Kütükoğlu tarafından bir plaket de takdim edilmiştir.

Ayrıca Boğaziçi Yayınevi müessesesi tarafından 25.11. 1984 günü Pera Palas Oteli salonunda, kalabalık ve seçkin bir davetli kitlesi huzurunda yapılan bir törenle Prof. Kafesoğlu'na 1983 yılı "**Kültür Büyük Ödülü**" sunulmuştur. Törende Prof. Süleyman Yalçın, Kafesoğlu'nun Türk tarih ve kültürüne yaptığı hizmetlerin önemini belirtmiş ve Hoca'nın toplumumuzdaki nâdir ve müstesna insanlardan biri olduğunu ifade etmiştir. Daha sonra Kafesoğlu'na mükafat plaketini takdim eden Prof. Tahsin Banguoğlu konuşmasının başında şunları söylemiştir: "Kafesoğlu'nun eserlerini sayıp dökmek mümkün değildir. Ama bir şaheseri vardır. Türk Millî Kültürü isimli, son neşrettiği kitap. Bu kitapla Türk tarihine ışık tutmuş; Türk tarihinin ne kadar derinlerden geldiğini ve nasıl bir medeniyet getirdiğini göstermiştir..." Merhum hocam Kafesoğlu da cevabî konuşmasının girişinde şu manalı sözleri ile tarihçilikte çizdiği yolu şöyle özetlemiş idi:

> *"Ben, küçükten beri tarihe meraklı bir insan olarak biliyorum kendimi. Benim bir inancım vardı. Mensubu bulunduğum milletin gerçekten yüksek kalitede, insanlığa değer getirmiş bir cemiyet, bir topluluk olduğu inancı idi. Bu kanaatimin iki büyük besleyici kaynağı olmuştur.*

Bunlardan biri Ziya Gökalp'tir. Çok şiirlerini ezberlemiştim vaktiyle. Ala Geyik hikâyesini şimdi bile okuyabilirim. İkincisi de Gökalp'ten sonra aynı izde yürüyen ve çok kuvvetli tesirleriyle yıkılmaz bir nesil yetiştiren merhum Nihal Atsız'dır. O'nun da çok tesiri altında kalmışımdır. Romanlarıyla, hikâyeleriyle. Yalnız, bu iki şahsiyetin bende uyandırdığı hayranlık yanında; eksik taraflarını da sezmemiş değilim. Onu da açıkça itiraf edeyim. Her ikisi, Türk milliyetçiliği, Türk vatanperverliği sahasında gerçekten erişilmez iki doruk noktasıdır. Fakat, her ikisi de, bu meselenin romantik tarafını ele almış ve işlemişlerdir. Ziya Gökalp, bildiğiniz gibi masal yazmıştır, efsâne yazmıştır, destan yazmıştır ve gerçekten Türk milletinin direkt olarak ruhuna, kalbine hitap etmiştir. O'nu tâkip eden Atsız da, biraz tarihle uğraşmakla beraber, aslında bildiğiniz gibi şairdi, edebiyatçıydı. Beni doyurmayan ciheti şuydu: Ben istiyordum ki, bunlar bu romantik ve destanî plânda kalmasın. Eğer inanıyorsak ki, Türk milleti gerçekten yüksek bir medeniyetin sahibidir: bunu biz kimsenin itiraz edemiyeceği tarihî delillerle isbatlayalım. İşte ben, bu yola saptım. Onlardan farkım bu. Ve, 25 yılımı verdim. Önce, yakın olduğu için Selçuklu tarihiyle başladım ve hayranlıkla seyrettim ki, Selçuklu devri gerçekten insanlığa yeni bir çağ açan büyük bir devir. Şimdi 15 yıl kadar bu mesele üzerinde çatıştım. Fakat, ikinci bir eksiklik ortaya çıktı. Peki, bu Selçuklular nerden geldiler? Bunlar kimlerdi? Bunlara bu büyük medenî vasfı veren ataları nasıl insanlardı, neler yapıyorlardı? Hattâ o kadar teferruata indim ki, günlük hayatları neydi, sabahleyin kaçta kalkıp ne iş yapıyorlardı? Kadınları ne yapardı, erkekleri ne yapardı? Ve tabiî, pek çok vesika buldum. Son 25 yılımı buraya hasrettim ve gördüm ki, gerçekten gayri kabil-i mukayese bir cemiyettir ve biz bu büyük cemiyetin torunlarıyız...''

Hocaya son olarak 07.04.1984 tarihinde Millî Kültür Vakfı'nca Sheraton Oteli'nde tertip edilen bir törenle de "Türk Millî Kültürüne Hizmet Şeref Armağanı" verilmiştir. Kafesoğlu'na armağanını Başbakan Turgut Özal adına Devlet Bakanı Kâzım Oksay takdim etmiştir. Toplantıda Prof. Salih Tuğ'un hocayı tanıtma konuşmasından sonra söz alan Kafesoğlu, daha çok Türk-İslâm sentezi fikri üzerindeki görüşlerini anlatmıştır.

Şahsiyetiyle, düşüncesiyle, davranışlarıyla, konuşmasıyla herkesin takdirini kazanmış olan ve kendinden sonra geleceklere örnek olabilecek vasıflara sahip bulunan hocam, her şeyden önce Türk olmakla iftihar eder, mensubu bulunduğu milletin yükselmesi için de elinden gelen her gayreti gösterirdi. Çünkü hocaya göre, Türkler "efendi" ve "beylik gururu"na sahip olan bir milletti. Türk'ü diğer topluluklardan ayıran faziletleri de şöyle sıralardı: Türkler âdil, koruyucu, hürriyet âşığı, saygılı, töresine ve âdetlerine bağlı, misafirperver, kahraman, utangaç, öğünmekten ve öğülmekten hoşlanmaz, namus ve iffetine düşkün, esir olmayı ve köle durumuna düşmeyi sevmez, yalancılıktan şiddetle nefret eder, meşrûiyete hürmetkâr, sükûneti sever, kargaşadan nefret eder, vb.

Hoca, bu karakterleri ve ahlâkî vasıfları dolayısiyle de Türklerin hakka saygılı, doğruya hürmetkâr olmalarını, "nizamcı" bir cemiyet teşkil etmelerine bağlardı. Ayrıca "nizamcı" olduğu için Türk'ün bütün işlerini hukukî esaslara göre düzenlediğini ifade eden Kafesoğlu hoca, bu nizamcılığın faal hayattaki birçok belirtilerini de şu şekilde izah etmiş idi: "*Türk verilen sözü namus garantisi sayardı, teşkilâtçılığa hayrandı, dünyada ilk devlet kurucu bir topluluk idi, toplumda imtiyaz tanımazdı, sınıf fikrine yabancı idi, feodaliteyi reddederdi, töre karşısında bey ile sıradan bir kimse arasında fark gözetmezdi, herkes vicdan hürriyetine sahipti, vb.*" Hoca, bunların aynı zamanda, "*Türklerin her gittikleri yerde niçin*

kolayca devlet kurduklarını ve halkça sevinçle karşılandıklarını da açıklar" kanaatinde idi.

Kafesoğlu'na göre, "adaletçi ve haktanır Türk, tabiatiyle insanları da severdi, onları incitmek istemez, zülme karşı dururdu." Bu itibarla Türk'ün diğer bir özelliğini de "gerçekçi" olmasına bağlardı: "Hakikatleri görebilmesi, insanlara nasıl muamele edileceğini hesaplaması, milletleri idarede yabancı diyarlarda kurduğu devletlerde peşin hükümlü, yâni doktrinci olmayıp, halkın genel isteklerine uygun bir usûl yürütmesi, bu arada yalnız halkı tedirgin eden uygulamaları (meselâ, kölelik, derebeylik, vb. gibi) ilga edip topluluğun alışkın olduğu gelenek ve göreneklere karışmaması, hep gerçekçilik vasfının tecellileri idi."

Hoca, kendine has bir düşünce ve onun uygulanmasından ibaret ahlâkî davranışları ile Türk'ün, diğer topluluklardan ayrılan bir başka vasfını da "mâneviyatçı" olmasına bağlamakta idi: "İnançları arasında kâinatın tek bir ulu varlık (Gök Tanrı) tarafından yaratıldığı, bu kudretin benzeri olmayan, her yerde hâzır-nâzır bulunan iyi halleri mükâfanlandıran, kaadir-i mutlak bir güç olduğu itikadı başta geliyordu. Hattâ Türklerde hükümdarlık etme yetkisi ile birlikte idare kabiliyeti de (kut) onun tarafından bağışlanmakta idi."

Kafesoğlu hoca kalbinde yaşattığı vatan ve millet sevgisini, yetiştirdiği binlerce öğrencisine aşılayan ve kaleme aldığı yazılarında Türklük sevgisini işleyen ender kişilerden biri olarak temâyüz etmiştir. Nitekim ele aldığı konuları "his" ederek yazar, ama bunun yanında da asla "hissî'' olarak kalem oynatmazdı. Tarihî gerçekler ne ise aynen verilmesini isterdi ve "Tarih tekerrür etmiyeceğine" göre, geçmiş olaylar hakkında ne yerinmemiz ne de gocunmamız gerekir derdi, bunun yanında, bazan o an vesika bulamadığı bir konuda tahmini olarak yazdığı bazı mes'elelerin daha sonra temin ettiği kaynak mâhiyetinde-

ki eserlerde, kendi fikrini teyid edici notları bulması hocayı çocuklar gibi sevindirir ve "demek ki yanılmamışım" derdi. Buna mukabil, daha önceki tahmin ettiği hususların doğru çıkmaması hâlinde ise, ilk görüşünde ısrar etmez ve "vaktiyle böyle düşünmüştüm ama doğrusu bu şekildeymiş" demek suretiyle açık yüreklilik göstermekten kaçınmazdı. Bununla beraber, her zaman rahmetle andığı hocası tanınmış Türkolog F. Köprülü'den naklen, talebelerine "bir tarihçi olarak, sonucunu bilmediğiniz bir konuda kesin konuşmayın ve yazmayın" tavsiyesinde bulunurdu. Ancak, bu gibi hâllerde cümlelerinizin sonunu şu şekillerde bağlayabilirsiniz derdi: "Tahmin edilmektedir", "söylenmektedir", "görünmektedir", "ileri sürülmektedir" gibi. Bu şekilde sorumluluğu hem sizden önce yazana bırakmış olursunuz, hem de bir noktada iştirak etmiş hissini vermiş bulunursunuz derdi.

Hoca, kendisine tevdî edilen vazifeleri ciddiyetle ele alır ve zamanında yerine getirirdi. Şimdiye kadar hiç bir dersini kaçırmadığına şahit olduğum hoca, bu yönleri ile de bizlere örnek olmuştur. Hattâ 12 Eylül 1980 öncesinin o tehlikeli günlerinde dahi derslerine devam eden bir kaç kişiden biri idi.

Hoca, sadece ilim adamı olarak değil, aynı zamanda değerli görüşleri ile Türk fikir hayatına yön vermiş müstesna bir şahsiyet idi. Türk milletinin lâyık olduğu şanlı ve şerefli mevkie yükselmesi hususunda elinden gelen her gayreti gösterir, hattâ müstakbel tehlikeleri zaman zaman devleti yöneten idarecilere ve umumî efkara bildirerek üzerine düşen vazifeyi yerine getirirdi. "Vatan, millet, devlet" üçgeni üzerinde âdeta titreyen hoca, hak bildiği yoldan asla ayrılmamış ve hiç bir zaman bu millî dâvalarda taviz vermemiştir.

Rahmetli hocam, sohbetlerinde, konferanslarında veya derslerinde ele aldığı mevzuyu en ince noktasına kadar

anlatır, sorulan sualleri de en iyi şekilde cevaplandırırdı. Hemen herkesin ifade ettiği gibi, hocanın derslerinde heyecanlanmamak ve o eski tarihi günlerin haşmetini hissetmemek mümkün değildi.

Hocanın en büyük zevki çalışmak idi. Çalışınca kendimi çok daha dinlenmiş hissediyorum, derdi. Hasta yatağında dahi kendisini bir şeyler okurken görmek mümkündü. Hoca, tarih ilminin ilk adımı sayılan çok iyi bir "bibliyografya" bilgisine sahipti. Bunun için yurt içinde ve yurt dışında neşredilen yayınları günü gününe tâkip eder ve bunlardan faydalanırdı. Mesleğinde otoriter bir ilim adamı olarak tanınması bu bibliyografya bilgisinden ileri geliyordu. Ayrıca tarihimizin ve kültürümüzün bilinmeyen ve yanlış anlaşılan noktalarını belgelere dayandırarak açıklığa kavuşturması Kafesoğlu'nun Türk töresini, devlet kuruculuğunu bilmesine bağlı idi.

Hoca, bir cümle kurabilmek için konuşmadan önce iyice düşünmek gerektiğini ihtar eden ve bu hususiyeti ile diğer dillerden ayrılan Türkçe'yi daima özne+nesne+fiil tertibi ile çok iyi kullanmasını bilirdi. Bu özelliği dolayısiyle de fikirlerini usta bir dilci gibi ifade eder, okuyucuyu da sıkmazdı.

Kafesoğlu'nun, insanlık âleminin yarısından fazlasını demir kıskacı içinde kıvrandıran, hak ve adalet mefhumlarını yok eden, toplumların istiklâl gibi ulvî bir idrakini ortadan kaldıran "komünist" rejimin çöktüğünü duymak ve bunun en büyük tatbikçisi Sovyet imparatorluğunun da parçalanmasını görmek, hayatta Tanrı'dan istediği en büyük dileği idi. Rus ayısının burnu kırılmadan, dünyanın rahata kavuşamıyacağını sık sık ifade ederdi. Hoca, Orta Asya'da Rus mezâlimi altında inleyen Türklerin, kurtulmak için ellerine iki büyük fırsatın (biri 1917'de Çarlık rejimini deviren Bolşevik İhtilâli'ndeki karışıklık devresi, diğeri Rusya'nın II. Dünya Savaşı sırasındaki bozguna uğ-

radığı yıllar) geçtiğini söyler ve bu durumlardan istifade edilmemesinden dolayı da üzüntülerini dile getirirdi.

Hoca "bir milletin kalkınması için İktisadî, mâlî, teknik vb. mes'eleler ne kadar önemliyse, aynı ölçüde de kültür mevzuularına ağırlık verilmesi gerekir" der ve devamla "Cumhuriyet tarihimizde iş başına gelen hükümetler bu konulara maalesef lâyıkıyla eğilmediler, ihmal ettiler, hâlâ da ediyorlar" diyerek kızgınlığını gizleyemezdi. Rahmetli hocaya hak vermemek mümkün mü?

Kafesoğlu, millet olarak yükselmemizi engellemek istiyen solcu geçinen ilerici kişileri şu üç kategoride bize tanıtmakta idi. Bu düşüncede olanlar:

1- Câhildirler. Bu da kendi arasında ikiye ayrılır:
   a. Okumuş câhiller,
   b. Okumamış câhiller.
2- Bunlar para ile satın alınmışlardır.
3- Veya bunların şeceresi bozuktur.

Vatan ve millet aleyhine çalışanları, hocanın târif ettiği bu üç madde dışında mütalaa etmek mümkün mü?

Hoca, bunun yanında Türk milletinin menfaati için çalışır görünüp de esasında bozguncuların gizli hâmiliğini yapan sözde milliyetçi geçinenlere de çok kızardı. Nitekim her yıl İstanbul'da tekrarlanan güya Türk kültürünü tanıtmak maksadıyla milyonlar harcanarak yapılan aslında "demir perde" ülkelerinin bir nevi propagandası niteliğinde sergilenen sözüm ona bir "festival"in kurucusu, destekleyicisi, organizatörü vb. durumundaki şahısların milliyetçi kisvesi altında görünmelerine tahammül edemiyordu. Hattâ ölümünden 15 gün önce yine bu konuya temas ederek bunların gerçek çehresini ortaya çıkarmazsam bana da Kafesoğlu demesinler demişti. Hoca, bunlar için yazacağı yazının da başlığını şu şekilde tesbit etmiş idi: "Kültür Fa-

releri". Ne yazık ki, kültürümüzü kemirenler için yazacağı yazıya fırsat bulamadı.

Hoca, ayrıca bu millete gönül veren ve vatanını her şeyin üstünde gören milliyetçilerin "tek bayrak" altında toplanamamalarına kahrolur ve bu dağınıklığın cezasını da milletin çektiğini üzüntü ile ifade ederdi.

Kafesoğlu'nun son günlerde gerçekleştirmeğe gayret ettiği diğer bir konu da "Vakıflar Mes'elesi" idi. Bilhassa İstanbul'da hayır işleriyle meşgul birçok vakfın bulunduğunu hatırlatan hoca, ana gayeleri bir olmakla beraber, dağınık bir şekilde hareket eden bu müesseselerin belli noktalarda işbirliği etmemelerine üzülür, bundan da ülke ve milletin zarar gördüğünü, göreceğini belirtirdi. Hocanın düşüncesine göre, öyle bir merkezîleşme olmalı ki, câmi, okul, medrese vb. yaptıran vakıf ayrı, talebe okutan ayrı, burs veren ayrı, ilmî eserler bastırıp yayınlayan ayrı işleri yüklensin ve bu vakıflar da ülkemiz üzerinde dolaşan komünizm bulutlarının bertaraf edilmesi için her şeyden önce gençlerin şuurlu bir şekilde yetiştirilmesine öncülük etsin. Hoca, bunların gerçekleşmemesi hâlinde, Allah göstermesin yurdumuzun bir komünizm tehlikesi karşısında mevcut milyarların hiç bir işe yaramıyacağı kanaatinde idi.

Rahmetli hocam, son günlerinde bir kongre için hazırladığı "Türkiye'yi bugünkü şartlara getiren tarihî gelişme" adlı yazısında, ülkemiz üzerinde oynanan oyunları bir bir anlatmakta ve bunlara karşı yürütülmesi gerekli işleri şöyle sıralamaktadır ki, bunları hocanın son vasiyeti olarak kabûl edebiliriz:

1- Türk millî tarihi, coğrafyası ve kültürü gençliğe iyi öğretilmelidir (dolayısiyle, çocukları eğiten, fakat terbiye edemiyen şimdiki Yunanî pedagoji sistemi derhal terk edilmelidir. Bu geriye dönüş değil, zararı anlaşılmış bir uygulamadan vazgeçilmesinden ibaret ileriye yönelik bir adımdır).

2- Türk-İslâm kültür sentezi esasları okullarımıza sokulmalıdır. Böylece akıl+duygu, zekâ+idrak, muhakeme+şefkat dengesi Türklük zihniyetinde canlanacak, millet gerçek insanlık haysiyeti ile gelişecektir.

3- Yabancı kaynaklı... + izm'ler asla ülkeye sokulmamalıdır.

4- Türk'ün, Türk olarak kalabilmesi için hakikî milliyetçilik akımı şiddetlendirilmeli ve ısrarla tâkip edilmelidir.

5- Bütün bu saydığımız cepheleri toplayıcı ve siyâsî iktidarların müdahale edemiyeceği bir ''millî siyaset'' çerçeve programı tesbit edilerek, Türkiye'de resmî, özel her kuruluş bu esaslar içinde davranmaya mecbur tutulmalıdır.

Hoca, bunlar gerçekleştirildiği takdirde vatanın yıkılmıyacağını, milletin yaşayacağını ve kadîm şanlı-şerefli yerini alacağını düşünmekte idi. Temennimiz, bu mes'elelerin idraki içinde bulunan iktidarların iş başına geçmesi ve milleti lâyık olduğu mevkie yükseltmesidir.

Rahmetli hocamın bizlere de vasiyeti şunlardı:

1- Evvelâ vatanını ve milletini canından çok seveceksin,

2- Doğruluktan asla ayrılmıyacaksın,

3- Peygamber efendimizin (S.A.V) "En büyük cihâd, hak tanımıyan zâlim bir hükümdara karşı hak olan sözü söylemektir" mealindeki hadisini akıldan bir an olsun çıkarmadan, "artlar ne olursa olsun, şayet haklı olduğunuz bir konuda haksızlığa uğrarsanız, haklı olduğunuzu beyan etmekten sakınmayacaksınız.

Kafesoğlu hoca, Tefenni'nin "tütüncüler'' âilesinden Müzeyyen hanım ile evlenmiş ve 2'si kız 1'i oğlan 3 evlât sahibi olmuştur: Cumhur, Gülnur ve Celâleddin. 4 de torunu vardır: Ayça, Aslı, Eylül ve Berk.

Tarihçi Kafesoğlu

İlmî Hüviyeti

İlmî hayatına daha asistanlık görevine başlamadan adım atan Kafesoğlu, yazdığı kitap ve makalelerinde Türk tarihinin bilinmiyen mes'elelerini ele almış idi. Türk tarih ve kültürünün iyi anlaşılması için, araştırıcıların tarihimizi bir bütün olarak değerlendirmesini isterdi. Bu şekilde hareket edilmediği takdirde, çok önemli konularda eksik ve hatalı sonuçların ortaya çıktığına dikkati çeken hoca, Türk tarihinin Osmanlı devresi ile meşgul olanların Selçuklu ve İslâm öncesi Türk tarih ve kültürünü de iyi bilmesi gerektiğine inanır, keza tarihimizin başlangıç kısmı üzerinde çalışanların da bilhassa kültür mevzuularında günümüze kadar mes'eleleri birbirine bağlayarak getirmesini arzu ederdi.

Mesleğinin ilk 15 yılını Selçuklu devri Türk tarihi meselelerine hasreden Kafesoğlu, ömrünün son 25 yılından fazlasını, talebeliğinden beri büyük merak duyduğu İslâmiyet öncesi Türk tarih ve kültürü mevzuularına vermiştir. Ele aldığı konuları eldeki mevcut bütün kaynakların da yardımıyla bir terkib süzgecinden geçirerek değerlendirirdi. Bu itibarla Türk tarihinin ana meseleleri üzerindeki konuları gece-gündüz demeden bir mimar dehası ile işleye-işleye sağlam temeller üzerine binâ etmeye muvaffak olmuştur. Bundan sonra araştırıcılara düşecek görev,

kurulan bu binanın eksik görülen taraflarını ikmâl etmeğe çalışmak olmalıdır.

Türk millî kültürünün yorulmaz araştırıcısı olarak ve kendi sahasında Türk milletine karşı yapılan haksızlıkları tek tek çürütmesi ile tanınan Kafesoğlu'na göre, tarih en büyük ilimdi ve kültürün temel taşı kabul edilen "dil, din, edebiyat, san'at, musiki vb." de bilhassa "kültür tarihi"nin mevzuularını teşkil etmekte idi. Bu noktadan hareketle çalışmalarını "kültür tarihi" konularına ayıran Kafesoğlu'nun bu vasfını sevgili dostu Prof. Dr. Muharrem Ergin bir yazısında şöyle tanıtmakta idi: "Kafesoğlu Türk tarihini didik didik ederek mesaisini Türk milletinin emrine vermiş ve bunun neticesinde Türk milletinin kültür karakterini, bu kültürün özünü ve yapısını, Türk devlet ve cemiyet hayatının hususiyetlerini, teşkilâtını ve kanunlarını bütünüyle bir büyük sistem hâlinde ortaya çıkarmıştır. Prof. Kafesoğlu'nun tarihten kalkıp kültürde karar kılan bu çetin ilmi mücadelesi, onun kültür ve tefekkür cephesi tarihçiliğinin de önüne geçmiştir denilebilir. Dolayısiyle büyük tarihçi Kafesoğlu, neticede ondan daha büyük mütefekkir ve kültür adamı Kafesoğlu olmuştur ki, kendisinin emsali ilim adamlarına üstünlüğü de bilhassa bu noktadadır. Onun şöhretine şöhret katan, onu Türk âleminin bütün istiklâlini kavrayan büyük Türklük mücahidi yapan da yine asıl bu noktadır."

Rahmetlinin kıymetli arkadaşlarından Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'nun da bu hususdaki tesbitleri şu şekildedir: "Kafesoğlu, tarihçi olarak senteze meyyal, tarihinin problemlerini hâlle düşkün ve en çok tarihin fikir cephesini, tarih felsefesini yapmaya çalışan bir ilim adamıdır. Gerçekten de, hem tedrisatı hem de tetkikâtı hep bu çerçevede cereyan etmiştir. Onun için Kafesoğlu, bir tarih araştırıcısından ziyâde, bir tarih yorumcusu ve tarih tenkitçisidir. O bakımdan akranlarıyla kıyas etmek zordur. Kafesoğlu,

alışılmış analitik tarihçiliğin dışında modern bir tarihçi hüviyetine de sahipti. O da, siyâsî tarihten ziyâde İçtimaî tarihi yâni kültür tarihini yazmasında kendisini gösterir."

Nitekim rahmetli Kafesoğlu'da yazdığı "Türk Millî Kültürü" adlı eserinin önsözünde Türk kültür tarihine verdiği önemi şöyle dile getirmiş idi: "Asya bozkırlarında gelişen Türk kültürünü çeşitli cepheleri ile belirtmeğe çalıştık. Kültür unsurlarının da zamanın ve çevrenin şartlarına uygun bâzı değişiklikler gösterdiği, fakat ana vasıflarını dâima koruduğu gerçeğinden hareket ederek yaptığımız iş, bütün yönleri ile Türk milletince ortaya konup geliştirilmiş kültürün çatısını kurmak ve onun yüzyıllarca karakterini muhafaza eden özelliklerini tesbit etmek gayretinden ibarettir."

Kafesoğlu, aşağı yukarı 4000 yıllık bir millet olarak kendimize has bir millî kültürümüzün bulunduğunu ve "tarihîlik" vasfı ile de diğer milletlerin kültürlerinden üstün bir hüviyete sahip olduğu fikrinde idi. Bu noktadan hareket ederek hocanın Türk ilmine verdiği emeklerden bazılarını şöyle özetlemek mümkündür:

- Doğu Anadolu'ya 1015-1021 yılları arasında vuku bulan ilk Selçuklu akınını isbat etmiş;
- Moğolların Türk oldukları iddiasını çürütmüş;
- İlk defa derli toplu bir Selçuklular ile Harezmşahlar devleti tarihini ortaya çıkarmış;
- XII. asra kadar Türklerin İstanbul muhasaralarını tesbit etmiş;
- "Türk" ve "Türkmen" adının mânasını, mâhiyetini belirtmiş;
- Türk kültürü içerisinde "adalet" ve "kanun" mevzularını aydınlatması bakımından elimizde mevcut en kıymetli kaynak durumunda bulunan ve İslâm medeniyeti çerçevesindeki Türk topluluklarının siyâsî-içtimaî bün-

yesini gözler önüne seren ve eski Türk geleneklerini de belirlemesi bakımından çok mühim bir devrin "aynası" olarak kabul edilen Yusuf Has Hâcib'in **"Kutadgu-Bilig"** adlı eserini en mükemmel şekilde değerlendirmiş;

- Selçuklu çağındaki İzmir Türk Bey'inin adının "Çaka" değil de "Çakan" olması gerektiğini belirtmiş;
- Anadolu Selçuklu devletinin hangi tarihte kurulduğu keşmekeşine son vererek doğrusunu göstermiş;
- Cumhurbaşkanlığı forsunda 16 yıldız ile simgelenen Türk devlet sayısının ve amblemlerinin eksik, hâtalı ve yanlış olduğunu her yerde haykırmış;
- Atatürk ilkelerini tarihî temeller üzerine oturtmuş;
- Yanlış kullanılan kültür kelimelerinden bazılarının (ulus, yasa, kurultay vb.) Türkçe olmadıklarını göstermiştir.

Kafesoğlu, Batılılardan aynen aldığımız "Çağ sisteminin" (İlkçağ, Ortaçağ, Yeniçağ ve Sonçağ) Türk tarihine uymadığını izah ederek, Üniversitelerimizde hâlen de tatbik edilen eğitim ve öğretimin yanlış olduğunu ikaz etmiş ve Tarih öğretiminde yeni bir plân teklif etmiştir. Teklif ettiği plân, bugün bile kıymetinden bir şey kaybetmemiştir. O yüzden, bu mühim plânın burada paylaşılması gerektiği kanaatindeyiz:

> *"Böyle bir tasnife ihtiyaç duyan Batılı ilim adamları pek haklı olarak kendi tarihlerindeki sosyal gelişmelerinde bâriz çizgiler hâlinde tesbit ettikleri değişmeleri esas almışlardır. Batı tarihinde idare tarzı, din, hukuk, sosyal durum ve kültür gibi toplumun 5 ana cephesi bakımından İlk, Orta, Yeni ve Son çağlar arasında büyük ayrılıklar bulunduğu kesindir. Ancak çağ taksiminin ihtiva ettiği gerçeklik payını başka ülkeler ve diğer milletler için de geçerli saymak imkânsızdır. Çünkü, Avrupa dışında kalan*

kavim ve milletlerin tarihi gelişmelerini aynı çerçeve içinde mütalâa etmek, Asya ve Afrika milletlerinin mâzilerini böyle bir kalıba sokmak mümkün değildir."

"Batı örneğine uyarak üniversitelerimizde ve okullarımızda çağ taksimi sisteminde yürüdüğümüz hâlde, kendi tarihimizin çağlarını tesbit etmiş değiliz. Meselâ, 4 bin yıllık mâzi biçtiğimiz Türk tarihinin Eskiçağı nasıl başlar ve hangi tarihlerde sona erer, bilmiyoruz. Çağ taksimini doğrudan doğruya Batı'dan aldığımız için, bizde Eskiçağ'ın öğretim ve araştırma konularını, tıpkı Avrupa'daki gibi, kısmen Sümer, Akad, Asur, Babil, Urartu vb. tarihleri, fakat büyük bir ekseriyetle Grek-Roma tarih ve kültürleri teşkil eder. Avrupalı kendi tarihi gelişiminde adları geçen kavimlerle münasebeti meçhul bulunan Türk tarihine yer vermemekte ne kadar haklı ise, üniversitelerimizdeki Türk tarih mensuplarının Eskiçağ Türklüğünü dikkate almamaları ve milletimizin bugüne kadarki oluşunun ilk sosyal ve kültürel belirtilerinin önemini gözden kaçırmaları o derecede yanlış bir harekettir. Ayrıca Batılı milletlere yön vermiş olan Antik çağ medeniyetinin Türk çocuklarına tafsilâtlı bir şekilde öğretilmesi yolu ile, Türk toplumunda meydana getirdiği millî kültür duygularını zayıflatıcı tesiri üzerinde de önemli durmak gerekir."

"Türk tarihinin Eskiçağ'ı tesbit edilemediği gibi, Ortaçağ'ı da açıkça tâyin edilememiştir. Türk tarihinde Ortaçağ'ın sınırları da mâlûm değildir derken, İslâmiyetle ilgili bir tasnifi hatırlamamız icab eder. Bilindiği gibi, bizde Türk tarihini Türklerin islâmiyeti kabulden önceki ve İslâm olduktan sonraki devirleri diye ikiye ayırmak âdet hâline gelmiştir. İslâmiyetın zuhuru Orta Doğu'da Ortaçağ'ın başlangıcı itibar edilirse, Türklerin islâmiyete girişleri aynı zamanda Türk Ortaçağının başlangıcı demek olabilir. Esasen, yine Türk milletinin kendi içtimaî bünyesindeki köklü değişikliklerden ziyâde, bir dine intisab

etmek gibi dış faktöre dayanan bu tasnifin ilham ettiği görüşten dolayıdır ki, İslâm-Türk kavim ve devletleri tarihi Ortaçağ çerçevesine sokulmuştur. Fakat burada tarihî realiteden çok dinin hâkimiyeti açıktır. İslâmiyet dışında kalanları müşrik sayan ve onlar için fazlaca tarihî ve medenî rol tanımayan İslâmî anlayış Türklerin birinci devrini araştırmaya değmiyecek kadar kıymetsiz saymıştır. Bu sebeble, bu tasnife bağlananlar İslâm öncesi Türk tarihini basit bir göçebe aşiret hayatından ibaret sanarak incelemeğe lüzum görmemişlerdir. Halbuki bu tasnif de, tıpkı Batılı taksim gibi, yanlıştır. İslâmiyetin kabûlünü esas tutan bu taksim, ayrıca, Karluklar ve Oğuzlar dışında kalan bir çok Türk kütlelerini ihmal etmenin zaafını taşır. Çünkü X. asırda bir kısım Türkler islâmiyete girerken, diğerleri yer yer Gök-Tanrı inancında veya, Hıristiyan, Musevî. Budist ve Maniheist olarak yaşamışlardır. Böylece ilk bakışta isabetli gibi görünen son tasnifin de Türk tarihine tam uymadığı meydana çıkmaktadır."

"Öğretim kurullarımızda hâlâ tatbik etmekte olduğumuz çağ sistemi Yeni ve Son çağlar bakımından da isabet göstermez. Batı tarihi tasnifinin kopyasından ibaret olan bu bölünme Türk tarihinin gerçekleriyle alâkalı değildir. Çünkü bu taksimde yalnız Osmanlı İmparatorluğu dikkate alınmış, fakat Orta Asya, Hindistan ve Rusya'daki milyonlarca Türk düşünülmemiştir."

Rahmetli Kafesoğlu hoca şöyle devam eder:

"Çağ taksiminin Türk tarihinin özelliği dolayısiyle, yalnız lüzumsuz değil, aynı zamanda zararlı olduğuna da işaret etmek isteriz. Türk tarihinin en büyük hususiyetini coğrafî yaygınlık, hattâ dağınıklık teşkil eder. Başka milletlerin tarihi muayyen ve değişmez bir bölge içinde oluşurken, Türk tarihi aynı asırlar içinde çeşitli iklimler-

de gelişmeler göstermiştir. Bundan dolayı tarihte bir Türk yurdu ve bir Türk imparatorluğu değil, fakat aynı zaman içinde Türk yurtları ve Türk imparatorlukları mevcut olmuştur, işte bu müstesna durum Türk tarihinin çağlar esasında araştırılması ve öğretilmesini fevkalâde zorlaştırmaktadır. Türk boyları muhtelif yurtlarında başka başka coğrafî şartlar, türlü İktisadî ve kültürel imkânlar dolayısiyle birbirlerinden farklı gelişmeler kaydetmişlerdir. Bunları çağ taksiminin belirli sınırları içinde ele almak kabil değildir. Buna mukabil, her Türk boyu için belirli mekân içinde bir inkişaf kabûl ederek çağları, onlara, ayrı ayrı tatbik cihetine gitmek, meselâ Orta Asya Türklüğü için başka, Hindistan, Rusya, Balkanlar, Avrupa, İran, Mısır Türkleri için başka başka, Osmanlı İmparatorluğu için de başka çağ sınırları tesbitine çalışmak da doğru olmaz. Bu, her ülkedeki Türk boyunu ayrı millet saymak mânasına gelir ki, hakikatlere ve ilme aykırıdır. Çünkü, çeşitli ülkelerde görülen Türkler aynı milletin kollar hâlinde devamından ibarettir."

Çağ taksiminin üniversitelerde ihtisasa engel teşkil ettiğini ve belirli bir çağda görev yapan öğretim üyelerinin ister istemez o çağ sınırı içinde kalarak hâdiseler arasında tam bir irtibat kuramadığını hatırlatan Kafesoğlu, çağdaş mânada araştırma ve öğretime imkân bırakmadığı görülen çağ sisteminin öğrenci yetiştirmek bakımından da sakıncalı olduğuna dikkati çekmiştir. Ayrıca, bizde tarih öğretiminin temelini ve ana konusunu Türk tarihi teşkil etmelidir diyerek, çağ taksimatının lağv edilmesini ve yerine yeni bir sistem ikame edilmesini isteyen hoca, tarih öğretiminde yeni bir plân teklifinde de bulunmuştur.

İşte, rahmetlinin bundan 50 yıl önce (1964) yazdığı ve okuyanlar tarafından hiç bir itiraza dahi yol açmamış olan

görüşünü kısaca hatırlatmak istedim, ister istemez insanın aklına şu sualler geliyor:

- 50 yıl önce yanlışlığı ikaz edilmesine rağmen, niçin, hâlâ Avrupalı'dan kopya olarak aldığımız bu çağ sistemi yürürlüktedir?
- Neden ilkçağ adı altında Türkiye'de Türk çocuklarına Grek- Roma tarih ve kültürü okutulmaktadır? Burası Yunanistan mı, yoksa Türkiye mi?
- Türk tarihinin Eskiçağ'ı yok mudur?
- Orta Asya, Rusya, Çin, Avrupa, Hindistan, Balkanlar ve Mısır'da cereyan eden Türk tarihi hangi çağ içerisinde okutulacaktır?

Kafesoğlu hoca, şimdiye kadar doğru olarak bilinen "eski Türkleın dini şamanizm" idi fikrinin yanlışlığını göstermiş ve eski Türklerin **"Gök** Tanrı" itikadında olduklarını, kaynak eserlere dayanmak suretiyle açıklığa kavuşturmuş; buna paralel olarak eski Türk Gök Tanrı inancı ile İslâm'ın ilâhî itikadları arasındaki benzerlikleri tek tek tesbit etmiştir (Türk-İslâm Sentezi). Şöyle ki:

1- Tanrı tek'tir (zira Gök yüzü tektir),
2- Tanrı kâinatın yaratıcısıdır (İdi),
3- Tanrı kâinatın efendisidir (Çalap),
4- Tanrı kaadir-i mutlaktır (Ugan),
5- Tanrı kadîmdir, ezelîdir (Bayat),
6- Tanrı ebedîdir (Türk kozmogonisi),
7- Tanrı her yerde hâzır ve nazırdır (Gök yüzü öyledir),
8- Tanrı her şeyi iradesi altında tutar (Kitabeler),
9- Tanrı âdildir, haktır (doğruluk, törenin özelliği),
10- Tanrı bilicidir (Türk-Bulgar kitabeleri, Irk-bitig),
11- Tanrı huzurunda herkes eşittir (Türk kozmogonisi),

12- Türklerde put ve putçuluk yoktur (Gök-yüzü belirli bir cisim hâline getirilemez),

13- Türklerde ruh ölmez, ebedîdir,

14- Türklerde ruhban zümresi yoktur,

15- Türkler töre'yi yeryüzünün hâkim kanunu yapmak isterler (islâmda "cihâd"),

16- Türklerde hükümdar Tanrı bağışı (Kut) sayesinde idare etmek yetki ve gücünü kazanır (islâmda İlâhî inayet) vb.

İki inanç arasındaki büyük yakınlıklar daha da çoktur. İşte özdeşme vasfındaki bu belirtilerdir ki, islâmiyeti iyice tanıyan Türklerin artık kütleler hâlinde müslüman olmaları neticesinde sosyal ve mânevî hayatın bütün cephelerinde Türk-islâm kültür terkibi (sentezi) gerçekleşmiştir.